

Hoczyk-Siwkowa, Stanisława

Stan badań osadnictwa wczesnośredniowiecznego na Wyżynie Lubelskiej i Roztoczu (VI-X w.)

Archeologia Polski Środkowowschodniej 1, 261-265

1996

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

STANISŁAWA HOCZYK-SIWKOWA

STAN BADAŃ OSADNICTWA WCZESNOŚREDNIOWIECZNEGO
NA WYŻYNIE LUBELSKIEJ I ROZTOCZU (VI - X w.)

Rocznicowe uroczystości skłaniają do refleksji nad czasem minionym i oceny działań podejmowanych dla przybliżenia obrazu rozwoju społeczno-kulturowego w międzyrzeczu Wisły i Bugu we wcześniejszym średniowieczu. Południowa część tego obszaru (Wyżyny Lubelska, Zachodniowołyńska i Roztocze) stanowi najbardziej w kierunku północno-wschodnim wysunięty płat lessów środkowoeuropejskich, łączący się od zachodu z lessami Małopolski zachodniej, a od wschodu Wyżyny Wołyńsko-Podolskiej, z typowymi dla tej formacji krajobrazowej warunkami przyrodniczymi. Prowadzone tutaj badania mogą mieć więc ogólniejsze znaczenie i być pomocne w rozważaniach nad podziałami osadniczymi, kulturowymi i etnicznymi w średniowieczu. W sytuacji, gdy dysponujemy stosunkowo późnymi i niezbyt licznymi źródłami pisanymi do badań wczesnego średniowiecza, szczególnego znaczenia nabierają wyniki badań archeologicznych.

W liczącej 50 lat historii Katedry Archeologii wyróżnić można okresy o różnym stopniu intensywności działań, realizowanych metodami badań wykopaliskowych i powierzchniowych. Ogólnie biorąc, prace archeologiczne prowadzone były na ponad 80 stanowiskach wczesnośredniowiecznych Lubelszczyzny datowanych na okres plemienny, w tym 50% to badania pracowników i studentów Katedry Archeologii.

Ilustracją postępu w zakresie inwentaryzacji stanowisk archeologicznych określonych w terenie na podstawie badań powierzchniowych jest ich zestawienie, z którego wynika, że w latach pięćdziesiątych w pasie wyżynnym międzyrzecza Wisły i Bugu znanych było ponad 50 punktów osadniczych, które możemy datować na VI-X w. (S. Nosek 1957, s. 325-366), dziesięć lat później na Wyżynie Lubelskiej ich liczba sięgała 70 (J. Gurba 1968a), na początku lat siedemdziesiątych, na tej samej powierzchni znanych było około 100 stanowisk (S. Hoczyk 1971a). Radykalna zmiana nastąpiła dopiero po prowadzeniu w ostatnim dziesięcioleciu Archeologicznego Zdjęcia Polski, które na obszarze wyżyn południowo-wschodnich zostało zrealizowane na powierzchni ponad 10 000 km². Katedra Archeologii pod kierunkiem J. Gurby była głównym koordynatorem tych działań prowadzonych również przez instytucje regionalne w Zamościu, Chełmie i Tarnobrzegu, a jej pracownicy i studenci mieli znaczący udział w realizacji tego programu. W wyniku akcji, na obszarze południowej Lubelszczyzny, zlokalizowano obecnie w terenie ponad 1460

miejsowości, w których występowały stanowiska archeologiczne w liczbie od jednego do kilkudziesięciu. Kartograficzną ilustracją ich rozmieszczenia jest wykonana ostatnio w Katedrze Archeologii mapa miejscowości z stanowiskami wczesnośredniowiecznymi, występującymi w szczególnym zagęszczeniu w pasie wyżyn południowo-wschodnich między Wisłą i Bugiem (J. Gurba, E. Banasiewicz i in., w druku).

Na obszarze południowej Lubelszczyzny znajduje się też większość stanowisk badanych metodą wykopaliskową (ryc. 1). Szczególne znaczenie miały wyniki badań zespołów osadniczych w Chodliku, Żmijowiskach, Kłodnicy, Lublinie, a na wschód od Wieprza, w Gródku Nadbużnym i Czermnie.

Zespół osadniczy Chodlika znajduje się w zachodniej części Kotliny Chodelskiej. Na podstawie topografii i rozrzutu materiału zabytkowego można określić jego powierzchnię na około 20 ha. Znajduje się tutaj duże, trójwałowe grodzisko o powierzchni blisko 8 ha (stan. 1) i przyległa do niego wielohektarowa osada południowowschodnia (stan. 2). Badania archeologiczne rozpoczęte zostały przez A. Gardawskiego w 1959 r. W pierwszym ich etapie, na grodzisku i częściowo na osadzie, prowadzili je oprócz Profesora, M. Dekówna i S. Suchodolski (1959-1961) z udziałem R. Rogozińskiej i M. Młynarskiej. W następnych latach były one kontynuowane przez S. Hoczyk na osadzie południowowschodniej gdzie przebadano około 8 arów. W 1966 r. przeprowadziła ona również szczegółowe badania powierzchniowe na tej osadzie, notując na planach pół występujące na powierzchni fragmenty ceramiki i pokruszone kamienie z płytko zalegającej tutaj, niszczonej przez orkę, warstwy kulturowej. Na tej podstawie określona została wielkość osady i rozmieszczenie zabudowy w jej obrębie. Na grodzisku, w południowo-zachodniej części majdanu były ponadto prowadzone przez S. Hoczyk badania w 1964 r., podczas których odkryto dobrze zachowaną przy dnie, drewnianą zrębową studnię z VIII - IX w. Po pewnej przerwie, prace wykopaliskowe na grodzisku zostały podjęte ponownie przez A. Gardawskiego i I. Kutylowską (1968, 1972). Dla ich zakończenia, przeprowadzone zostały przez autorkę dodatkowe badania wałów grodziska w 1975 r., oraz sondażowe badania sąsiednich stanowisk (3 i 4). Łącznie na grodzisku przebadano powierzchnię około 10 arów, a w obrębie całego zespołu ok. 20 arów. W tym samym czasie prowadzona była inwentaryzacja stanowisk w

sąsiedztwie grodziska (T. Piętka, T. Liana i T. Wąsowicz), a z udziałem studentów KA UMCS w zachodniej części kotliny (S. Hoczyk). Cennym ich uzupełnieniem były fotografie lotnicze Kotliny Chodelskiej, które stały się podstawą rekonstrukcji środowiska przyrodniczego Chodlika (J. Miszański 1966). Badania specjalistyczne szczątków botanicznych przeprowadziła M. Klichowska, a przedmiotów metalowych J. Piaskowski. Można więc zakładać, że Chodlik jest jednym z lepiej poznanych zespołów osadniczych Małopolski. W czasie prowadzonych prac terenowych, ich wyniki były przedstawiane na bieżąco w powielanych sprawozdaniach Katedry. W postaci monograficznej zostały opublikowane przez A. Gardawskiego w 1970 r.

W niewielkiej odległości od Chodlika znajdują się jeszcze dwa kolejne zespoły osadnicze. Na małym gródku i osadzie w Żmijowiskach (pierwotnie Chodlik, stan. 4) prace wykopaliskowe w 1965 r. przeprowadziła S. Hoczyk. Chronologia zespołu oparta została na datowaniu metodą C^{14} (810 ± 30), oraz znaleziskiem brązowego, jednostronnego okucia pasa, łączonego wówczas, podobnie jak większość zabytków tego typu, z kręgiem kultury awarskiej (S. Hoczyk 1969c). Kilka lat później, w 1977 r. opublikowane zostało analogiczne okucie pasa z cmentarzyska w Szestovici nad Dnieprem (D. I. Blifel'd 1977; H. Zoll-Adamikowa 1992, s. 298), co pozwala uściślić proveniencję zabytku i chronologię zespołu na X w.

W niewielkiej odległości od Żmijowisk znajduje się zespół osadniczy z X w. w Kłodnicy. Po wcześniejszych badaniach A. Kutylowskiego, zostały tutaj w 1976 r. przeprowadzone prace archeologiczne przez S. Hoczyk-Siwkowską, podczas których uzyskano rozpoznanie stratygrafii wału gródka i szczegółowe powierzchniowe określenie znajdującej się przy nim osady na stan. 2.

W rezultacie wieloletnich badań w Kotlinie Chodelskiej, zgromadzone zostały materiały do określenia kultury materialnej zespołu i chronologii zmian zachodzących w rozwoju osadnictwa od VII/VIII w. do końca X w. (A. Gardawski 1970, S. Hoczyk-Siwkowa 1985a, 1988). Rysujące się tutaj skupienie osadnicze może być traktowane jako przykład terytorium wspólnoty opolnej (S. Hoczyk-Siwkowa w druku).

Kolejnym zespołem osadniczym, którego badania również rozpoczął A. Gardawski był Lublin. W pierwszym etapie prace terenowe prowadziła M. Młynarska (1959-1962). Odkryta została wówczas, na powierzchni ponad 4 arów, osada wczesnośredniowieczna na Czwartku (M. Młynarska-Kaletyn 1966). W 1967 r., w południowej części wzgórza prace zostały wznowione przez S. Hoczyk (1969). Odkryto wówczas dalszą część osady na powierzchni około 6 arów. Szczególne znaczenie dla badań nad chronologią względną zespołu miał czytelny układ stratygraficzny budynków na Czwartku, pozwalający na wyróżnienie kolejnych horyzontów zabudowy na osadzie, datowanych od VI do poł. IX w. (S. Hoczyk-Siwkowa 1978).

W następnych latach prace wykopaliskowe zostały przez autorkę rozszerzone na pozostałe stanowiska, będące podstawą rozwoju średniowiecznego miasta (Grodzisko - Kirkut, Stare Miasto, Zamek). Na Kirkucie, z udziałem M. Sułowskiej, przebadano powierzchnię około 3 arów w 18 wykopach, 6 z nich zlokalizowanych było na wale, w części północno-wschodniej grodziska. Na podstawie występujących w wale fragmentów ceramiki, również na poziomie spalonych konstrukcji (łącznie około 200), założenie obronne na Kirkucie zostało datowane na młodsze fazy wczesnego średniowiecza (S. Hoczyk 1974, s. 109-111; A. Rozwałka 1994a, b).

Na wzgórzu staromiejskim prowadzono w tym czasie eksplorację w kilkunastu wykopach rozmieszczonych w różnych punktach, o łącznej powierzchni ok. 3 arów. Uzyskane zostały podstawy do określenia miejsca tego stanowiska w zespole osadniczym Lublina, chronologii zabudowy, oraz interesujące źródła do badań kultury materialnej (S. Hoczyk 1974, s. 105-108). Na podstawie układu stratygraficznego warstw w wykopie na Rynku, sformułowana została początkowo przez autorkę (1971a, s. 100) a następnie, znacznie szerzej przez A. Rozwałkę źródłowo podbudowana teza, o obronnym charakterze północno-wschodniej części wzgórza w okresie plemiennym i wczesnopolskim (A. Rozwałka 1994a, b).

Aktualny stan poznania archeologicznego wzgórza zamkowego jest wynikiem wieloletnich prac prowadzonych w jego obrębie. Przy udziale archeologów z Muzeum Okręgowego (A. Kloss, W. Misiewicz i inni), były one realizowane w latach 1968-1969 na powierzchni 24 wykopów zlokalizowanych w zachodniej części dziedzińca, oraz przy skarpie południowej i wschodniej. Na dziedzińcu odkryto znacznej miąższości warstwę kulturową i pozostałości drewnianej zabudowy grodu głównie z XII-XIII w. Podczas nadzorów prowadzonych przy pracach ziemnych obok wschodniej i południowej krawędzi wzgórza eksplorowano pozostałości wału obronnego datowanego również na młodsze fazy wczesnego średniowiecza. Ślady osadnictwa z okresu plemiennego są na wzgórzu dosyć słabe (S. Hoczyk, Z. Ślusarski 1971, s. 54-55; S. Hoczyk 1974, s. 108), można więc wnioskować, że nie stanowiło wówczas założenia obronnego. W szerokim zakresie były prowadzone obserwacje podczas prac ziemnych w 1974 r. (S. Hoczyk i zespół z Muzeum Okręgowego). Nie zmieniły one jednak w sposób zasadniczy wcześniejszych ustaleń (S. Hoczyk-Siwkowa, 1981a; w druku; A. Rozwałka 1994a, b).

W tym też czasie, dla rozpoznania zaplecza osadniczego zespołu staromiejskiego podjęte zostały przez S. Hoczyk badania powierzchniowe w obrębie miasta, prowadzone wzdłuż dolin rzecznych Czechówki, Czerniejówki i Bystrzycy. W następnych latach były w jego okolicy kontynuowane przez M. Szewczyk (M. Libera 1988).

Rezultaty prac realizowanych w 1967-1969 r. stały się podstawą przygotowanej przez autorkę pierwszej

archeologicznej monografii Lublina, w której przedstawione zostały materiały do rozwoju wczesnośredniowiecznego miasta w okresie plemiennym i wczesnopaństwowym (S. Hoczyk 1971a). Na ich podstawie, dzieje Lublina zostały przedłużone o blisko 700 lat, a jego początki cofnięte do VI w.. Uwzględniając wcześniejsze ustalenia, przedstawiono rozwój przestrzenny miasta w okresie przedlokacyjnym. Zwrócono uwagę na wyjątkowe zbieżności w rozplanowaniu głównych miast Małopolski - Lublina, Sandomierza i Krakowa - co jest świadectwem bliskich powiązań między zachodnią i wschodnią Małopolską (S. Hoczyk w druku).

Po zakończeniu badań, dla publicznego udostępnienia zbiorów, została przez autorkę zorganizowana wystawa w Muzeum Bramy Krakowskiej w Lublinie (1971b). Rezultaty badań publikowano w postaci sprawozdań (1969a, b) lub w opracowaniach dotyczących wybranych elementów wczesnośredniowiecznej kultury materialnej, między innymi ceramiki (S. Hoczyk 1978) i budownictwa mieszkalnego (1985b). Szczególnie miejsce zajmuje wyjątkowe w skali kraju ujęcie najstarszego lubelskiego drewnianego wodociągu z końca XV lub początku XVI w., odkryte w 1969 r. na Starym Mieście w Lublinie (S. Hoczyk-Siwkowska 1986, s. 78-92).

W oparciu o wyniki badań, a zwłaszcza późniejszych prac terenowych prowadzonych na Starym Mieście i wzgórzu zamkowym przez zespół z Pracowni Konserwacji Zabytków powstały dwie następne monografie Lublina, I. Kutylowskiej (1990) i A. Rozwałki (1993).

Kolejnym obszarem badań była Wyżyna Zachodniowołyńska. W latach 1952-1954 w ramach akcji „Grody Czerwieńskie” prowadzono wykopaliska w Gródku Nadbużnym, w których uczestniczył J. Kowalczyk, eksplorujący osadę podgrodową na stan. 2 (J. Kowalczyk 1954). Kolejnym, systematycznie badanym stanowiskiem była osada w Strzyżowie, gdzie przez wiele lat działały ekspedycje organizowane przez J. Gurbę (L. Gajewski, J. Gurba 1960a). Znacznie później, w połowie lat siedemdziesiątych wznowione zostały przez J. Gurbę prace w Czermnie, w wyniku których został odtworzony układ przestrzenny zespołu osadniczego datowanego od drugiej połowy X do poł. XIII w. (J. Gurba 1988). Uzyskano interesujące materiały do badań wczesnośredniowiecznej kultury materialnej na Wyżynie Zachodniowołyńskiej (J. Gurba 1982a).

Przez kilka lat prowadzone były przez S. Hoczyk-Siwkowską prace archeologiczne na Roztoczu w Szczepieszynie, gdzie ze względów konserwatorskich chodziło o rozpoznanie dwóch obiektów: murowanej wieży obronno-mieszkalnej na wzgórzu zamkowym (stan. 1) i cerkwi unickiej (stan. 2). Wzgórze zamkowe w okresie plemiennym było słabo użytkowane, odkryto tutaj 3 jamy zasobowe z VIII-IX w. drażone w lessowym podłożu i pozostałości ziemianki o czworokątnym zarysie, z pozostałościami pieca kamiennego i śladami słupów, datowaną na X w. (S. Hoczyk-Siwkowska 1980). Z

późniejszym etapem jego użytkowania (XII-XIII w.) łączyć można pochówki odsłonięte w różnych punktach wzniesienia. Całe założenie obronne otoczone fosą, składające się z wału drewniano-ziemnego z kamiennymi elementami oraz murowanej wieży, jest późniejsze i może być łączone, w pierwszej fazie rozwoju, głównie z działalnością Dymitra z Goraja w drugiej połowie XIV w. Z tym etapem rozwoju miasta łączyć można najpewniej powstanie świątyni obrządku bizantyjskiego, badanej w następnych latach na stanowisku 2. Na podstawie AZP można stwierdzić, że osadnictwo wczesnośredniowieczne na terenie miasta i w jego najbliższej okolicy jest również słabo poświadczane.

Chodlik, Lublin, Czermno i Szczepieszyn były więc głównymi zespołami badanymi stacjonarnie, koncentrującymi przez wiele lat siły i środki materialne. W tym samym czasie podejmowane były różnego rodzaju działania zmierzające do weryfikacji chronologicznej obiektów już znanych, a zwłaszcza grodzisk.

W zestawieniu S. Noska znanych jest 13 grodzisk które mogą być datowane na okres plemienny. W następnych latach grodziska były włączone do zestawień stanowisk wczesnośredniowiecznych J. Gurby (1968a). W zachodniej części Wyżyny Lubelskiej grodziska badał powierzchniowo T. Kufel (1966), a w południowej A. Hunicz (1966). Na Pagórach Chełmskich, uwzględniając wyniki wcześniejszych badań S. Skibińskiego i U. Ruszkowskiej, akcję chronologicznej weryfikacji grodzisk, poprzez badania sondażowe, przeprowadził J. Cichomski (1980). Poza tym prowadzono prace sondażowe na pojedynczych stanowiskach tego rodzaju w Klarowie (J. Gurba, A. Kutylowski), Ewopolu (S. Jastrzębski 1988), Motyczu (I. Kutylowska 1989a), Garbowie (W. Zieliński, P. Lis 1987) i ostatnio w Leszczynie (G. Mączka, R. Niedźwiadek). Podsumowanie stanu badań na grodziskach do połowy lat osiemdziesiątych przedstawił W. Zieliński (1985). Ich ogólny podział morfologiczny i miejsce w strukturach osadniczych okresu plemiennego był i jest przedmiotem badań S. Hoczyk-Siwkowskiej (1988). Obecnie dla okresu plemiennego dysponujemy informacjami dla 20 grodzisk traktowanych jako pewne, z niewielkimi wyjątkami były one badane wykopaliskowo.

Badania archeologiczne na osadach prowadzone były w mniejszym zakresie i ograniczały się na ogół do rozpoznania jednego lub kilku, wyjątkowo kilkunastu obiektów mieszkalnych lub gospodarczych. Należą do nich między innymi Chruszczów Kol. (G. Bownik 1970), Gródek nad Bugiem, stan. 2 (J. Kowalczyk 1954), Las Stocki (J. Kowalczyk 1951b), Lublin „Dziesiąta” (M. Libera 1988), Lublin-Zembożyce (A. Kloss 1988), Strzyżów (K. Musianowicz 1975), Szczepieszyn (S. Hoczyk-Siwkowska 1980), Świerszczów Kol., (A. Zakościelna, J. Gurba 1993), Włostowice (L. Gajewski, J. Gurba 1977b).

Jeżeli chodzi o cmentarzyska kurhanowe, po opracowaniu wcześniejszych badań przez H. Zoll-Adamikową (1975, 1979) były one przedmiotem

eksploracji prowadzonej w Białce, stan. 6 (S. Hoczyk-Siwkova), Dąbrowie koło Lublina (H. Taras 1994a) i Wojciechowie (B. Bargieł, J. Gurba 1985).

Z przedstawionego podsumowania wynika, że badania Katedry koncentrowały się w południowej, wyżynnej części międzyrzecza Wisły i Bugu (ryc. 1). Odnosi się to również do inwentaryzacji powierzchniowej AZP, w wyniku której około 80% powierzchni jest obecnie rozpoznane.

Osiągnięcia Katedry i współpracujących z nią instytucji regionalnych w zakresie prac terenowych wymagają obecnie wzmoczenia wysiłku dla opracowania wyników badań w postaci monografii dotyczących poszczególnych zespołów i dziedzin kultury materialnej, społecznej i duchowej. Istnieją bowiem wyraźne dysproporcje pomiędzy stanem badań terenowych a ich opracowaniem i udostępnieniem w publikacjach naukowych i popularnonaukowych. Skoncentrowanie się na niezbędnych, często względami konserwatorskimi dyktowanych badaniach terenowych, odsuwało w wielu przypadkach na dalszy plan sprawę publikacji, nawet już opracowanych materiałów (Lublin, Chodlik, Szczeczeszyn). Mimo to ilość publikacji dotyczących okresu plemiennego i wczesnopanstwowego jest znacząca. Większość ma jednak charakter sprawozdań z badań terenowych i komunikatów, co podkreśla w sposób szczególny potrzebę opublikowania, opracowanych już w znaczącej mierze zespołów osadniczych.

Dysproporcje pomiędzy stanem badań terenowych a dotyczącymi ich publikacjami nie są zjawiskiem lokalnym i mają znacznie szerszy zasięg. Według J. Poleskiego (1992, s. 62), liczbę badanych w Małopolsce osad ocenić można na 237, a tylko dla kilku mamy pełne opracowania źródłowe. Podobnie wygląda sytuacja dla okresu plemiennego w całej Polsce, gdzie również większość badanych osiedli nie została dotychczas w sposób wyczerpujący opracowana (Z. Kobyliński 1988, s. 121). Istnieje więc pilna potrzeba realizacji programu, w wyniku którego ta sytuacja zostanie zmieniona. Jednym z jego punktów jest przygotowywana obecnie przez autorkę

praca dotycząca osadnictwa wczesnośredniowiecznego Małopolski wschodniej w VI-X w. (w druku). Głównym zadaniem badawczym stała się próba całościowego przedstawienia rozwoju osadnictwa na obszarze wyżynnym międzyrzecza Wisły i Bugu i struktur społeczno-terytorialnych okresu plemiennego. Jest to też punkt wyjścia do określenia miejsca Małopolski wschodniej w podziałach kulturowych na początku wczesnego średniowiecza.

Poza badaniami prowadzonymi w kraju, pracownicy Katedry Archeologii brali udział w ekspedycjach zagranicznych. Szczególne znaczenie miała współpraca z Muzeum Archeologicznym w Prilepie i dr. Boškem Babičem. W 1964 r. J. Gurba i S. Hoczyk z 4 osobową grupą studentów brali udział w pracach prowadzonych na stanowisku Varoš w Prilepie. W następnych latach (1965, 1966) autorka jeszcze dwukrotnie uczestniczyła w pracach prowadzonych w Prilepie. W 1968 r., dzięki pomocy A. Žakiego, z P. Čaplovicem prowadziła wykopaliska na Słowacji w Istebnej. W 1983 r. S. Siwkova, z grupą studentów wyjechała na wykopaliska prowadzone w pierwszej stolicy państwa bułgarskiego w Plisce.

Pracownicy Katedry uczestniczyli również czynnie w wielu konferencjach naukowych, krajowych i zagranicznych. Wyrazem aktywizacji działań w ostatnich latach na forum krajowym jest współpraca z Uniwersyteckim Centrum Archeologii Średniowiecza i Nowożytności w Toruniu i udział w odbywających się corocznie konferencjach naukowych.

Podsumowując, należałoby stwierdzić, że w wyniku wieloletnich działań zostały stworzone podstawy do przedstawienia w nowym świetle dziejów tej części Małopolski, pozostającej do niedawna w cieniu dawniejszych ustaleń, nie oddających rzeczywistego stanu rzeczy. Nie ulega obecnie wątpliwości, że obszar ten odgrywał równorzędną rolę w rozwoju osadnictwa plemiennego na terenie Małopolski i był ściśle powiązany, poprzez naturalne arterie komunikacyjne z sąsiednimi terytoriami osadniczymi w dorzeczu Wisły i Bugu.

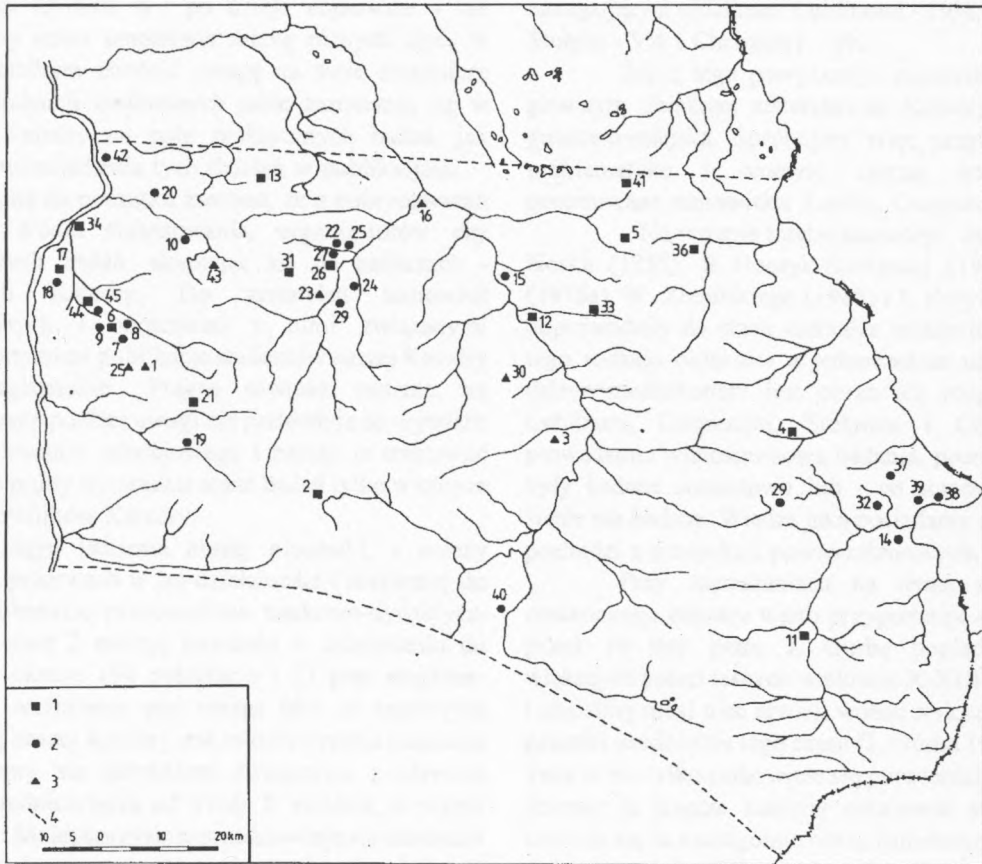
STANISŁAWA HOCZYK-SIWKOWA

THE STATE OF ARCHEOLOGICAL RESEARCH ON THE EARLY MEDIEVAL SETTLEMENTS IN LUBLIN UPLAND AND ROZTOCZE (6TH — 10TH CENTURIES)

The results of archeological explorations carried out in the Lublin region in the last 50 years have created a basis for the studies of tribal settlements in the area of the south-eastern uplands. Excavations of varying scope were carried out in 80 sites from this period (Fig. 1). Particularly important were the results of complex investigations carried out in Chodlik and in Lublin. The project of the archeological mapping out of Poland covered about 80 per cent of the area of south-eastern uplands (Fig. 2).

The results obtained during these explorations make it possible to verify the previous claims concerning the poor development

of settlement in eastern Little Poland. On the basis of the data currently available one may state that the south-eastern uplands between the Vistula and the Bug rivers, constituting an area of Little-Poland loesses, were settled from the beginnings of the Middle Ages. Particularly quick development of settlements was noted since the 8th century. At that time there appeared castra, combined into an overall system of territorial divisions within the framework of vicinal and tribal structures. By means of natural transportation routes (the Vistula and the Bug rivers), the eastern macro-region was closely connected with the other settlement macro-region of Little Poland in the west and in the south.

Ryc. 1. Badania archeologiczne Katedry Archeologii UMCS nad osadnictwem wczesnośredniowiecznym na Wyzynie Lubelskiej i Roztoczu (VI - X w.). A: 1 - osady, 2 - grodziska, 3 - cmentarze kurhanowe, 4 - granice makroregionu osadniczego. (1. Baba, 2. Batorz, 3. Białka 6, 4. Busieniec, 5. Busówno, 6. Chodlik 1, 7. Chodlik 2, 8. Chodlik 3, 9. Chodlik 4, 10. Chruszczów Kolonia, 11. Czemno Kolonia, 12. Ewopole, 13. Garbów, 14. Gródek, 15. Klarów, 16. Kijany Kościelne, 17. Kłodnica 1, 18. Kłodnica 2, 19. Kraśnik, 20. Las Stocki, 21. Leszczyna, 22. Lublin-Czwartek, 23. Lublin-Dąbrowa, 24. Lublin-Dziesiąta, 25. Lublin-Kirkut, 26. Lublin Stare Miasto, 27. Lublin-Zamek, 28. Lublin-Zemborzyce, 29. Łuszczów, 30. Mentów, 31. Motycz, 32. Moroczyn, 33. Pawłów, 34. Podgór, 35. Sajczyce, 36. Skoków, 37. Stefankowice, 38. Strzyżów, 39. Świerszczów Kolonia, 40. Szczebreszyn, 41. Tarnów, 42. Włostowice, 43. Wojciechów, 44. Żmijowiska 1 /Chodlik 4/, 45. Żmijowiska 2). Rys. Małgorzata Siwek